Шыфр:________________________

Колькасць балаў:________________

Месца:________________________

Зацвярджаю

Намеснік старшыні
арганізацыйнага камітэта
намеснік Міністра адукацыі
_____________Р.С. Сідарэнка

«16» сакавіка 2016 года

ЗАКЛЮЧНЫ ЭТАП XXXII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА» І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Полацк, 2016 г.

9 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	**Усяго**
Балы											

Варыянт І

Заданне 1. Запішыце словазлучэнні па-беларуску. Падкрэсліце адной лініяй словы (спалучэнні слоў), у якіх шыпячы гук перад свісцячым вымаўляецца як свісцячы; дзвюма лініямі – словы (спалучэнні слоў), у якіх свісцячы гук перад шыпячым вымаўляецца як шыпячы..

Максімальная колькасць балаў – 5
(0,5 бала – за кожнае правільна запісанае па-беларуску словазлучэнне,
0,5 бала – за кожнае правільна падкрэсленае слова ці спалучэнне слоў).

1) Песчаные берега речки – ________________________
2) благодарить дочку – ________________________
3) через четыре недели – ________________________
4) радуешься победе – ________________________
5) расшифровать надпись – ________________________

Заданне 2. Вызначце, якое агульнае слова-кампанент прапушчана ў наступных фразеалагізмах:

1) *як з … малака*;
2) *… адпушчэння*;
3) *пускаць … у агарод*;
4) *драць …* ;
5) *забіваць …* .

Упішыце фразеалагізмы ў табліцу ў адпаведнасці з прыведзенымі значэннямі.

Максімальная колькасць балаў – 5
(1 бал – за кожны правільна ўпісаны ў табліцу фразеалагізм).

Фразеалагізм	Значэнне
	‘зусім ніякай карысці і пад. ад каго-, чаго-небудзь’
	‘спяваць кепска, непрыемным голасам’
	‘гуляць у даміно’
	‘дапускаць каго-небудзь туды, куды ён імкнецца і дзе ён найбольш небяспечны’
	‘той, на каго звальваюць чужую віну, адказнасць за другіх’

Заданне 3. Прачытайце тэкст:

Тлумачэнне значэння слова – раскрыццё, апісанне значэння слова з выкарыстаннем тых ці іншых спосабаў: а) апісанне зместу паняцця; б) падбор сінонімаў; в) падбор антонімаў; г) словаўтваральнае тлумачэнне; д) адсылка да раней растлумачанага слова. Нярэдка пры тлумачэнні значэння слова сумяшчаюцца розныя спосабы (Паводле *«Слоўніка лінгвістычных тэрмінаў»*).

На аснове прыведзенай у тэксце інфармацыі вызначце спосабы тлумачэння значэнняў слоў, упішыце ў табліцу адпаведныя літары (*а*, *б*, *в*, *г*, *д*).

Максімальная колькасць балаў – 5
(1 бал – за кожны правільна вызначаны спосаб тлумачэння).

Тлумачэнне значэння слова	Спосаб тлумачэння
Мроі – мары, летуценні.	
Кісель – студзяністая вадкая страва.	
Лёгенькі – памяншальна-ласкальны да *лёгкі*.	
Чытабельны – тое, што і чытэльны.	
Гультай – лянівы чалавек; лодар.	

Заданне 4. Прасачыце гісторыю ўтварэння назваў свят і прысвяткаў беларускага народнага календара.

Максімальная колькасць балаў – 5
(0,5 бала за кожную правільна вызначаную ўтваральную аснову і 0,5 бала за кожны правільна вызначаны спосаб утварэння).

Назва	Утваральная аснова	Спосаб словаўтварэння
Узор: 5.05 – *Ляльнік*	*Лял(я) + нік*(□)	суфіксальны
14.01 – *Васілле*		
6.04 – *Камаедзіца*		
4.06 – *Абліваха*		
14.08 – *Макавей*		
12.11 – *Праллі*		

Заданне 5. Вызначце, якія пачуцці выражае выклічнік ***ой!*** у наступных выказваннях.

*Максімальная колькасць балаў – **5*** (1 бал за кожны правільны адказ).

Выказванні з выклічнікам “ой”	**Выражаныя пачуцці**
1. – ***Ой***, Вася! Цішэй ты (*І. Шамякін*).	
2. – Вярнулася-такі! Вырвалася з чартоўскіх кіпцюроў… Зразумела-такі, дзе тваё выратаванне. ***Ой,*** мая ж ты бедная! Мая ты няшчасная! (*Э. Ажэшка*)	
3. – ***Ой,*** мілыя! Як апекаваліся над ім (Дубам)! Як лячылі! – адказала буслам сарока-шчабятуха (*Я. Колас*).	
4. – Нейкі неспакой пачаў агортваць маладое насенне. ***Ой***, ці не жартуе з ім вецер: ці туды нясе ён, куды прасілася душа? (*Я. Колас*)	
5. – Спатканне там назначаеш? – засмяялася Зоська, аж прысела. – ***Ой,*** не магу! Рамантычная прапанова! Каму сказаць – жываты палопаюцца! (*Л. Адамовіч*)	

Заданне 6. Запішыце прозвішчы ў патрэбнай форме.

*Максімальная колькасць балаў – **5*** (1 бал за кожнае правільна напісанае прозвішча).

Спалучэнне слоў	**Правільная форма прозвішча**
перад маці і сынам (*Ванькові*ч)	
у Льва і Марыі (*Талстой*)	
за Харальдам і Нільсам (*Бор*)	
пры бацьку і дачцэ (*Ойстрах*)	
па Каміле і Вінцэнце (*Дунін-Марцінкевіч*)	

Заданне 7. Гуляем ў СЛОВЫ – у мужчынскія імёны. Правіла вядомае: літара, на якую заканчваецца папярэдняе слова-імя, служыць пачаткам наступнага слова-імя. Па гэтых паказчыках Вы і павінны аднавіць увесь ланцужок беларускіх мужчынскіх імёнаў.

*Максімальная колькасць балаў – **5**.*

А...........с – С..............н – Н..............р – Р..............р – Р..............н.

Заданне 8. Запішыце ў адпаведных радках па гарызанталі літаратуразнаўчыя тэрміны. *Падказка*: калі Вы ўсё зрабілі правільна, то ў вылучаным слупку будзе прозвішча пісьменніка, якому сёлета споўнілася б 95 гадоў. У яго творчасці быў закладзены пачатак беларускага мастацкага эпасу новага часу. Пасля прачытання аднаго з раманаў гэтага пісьменніка Янка Брыль настолькі быў захоплены і ўражаны, што вырашыў кінуць працу ў выдавецтве і стаць вольным літаратарам, каб ніштo яму не замінала завяршыць свой раман “Птушкі і гнёзды”.

Максімальная колькасць балаў – 5.

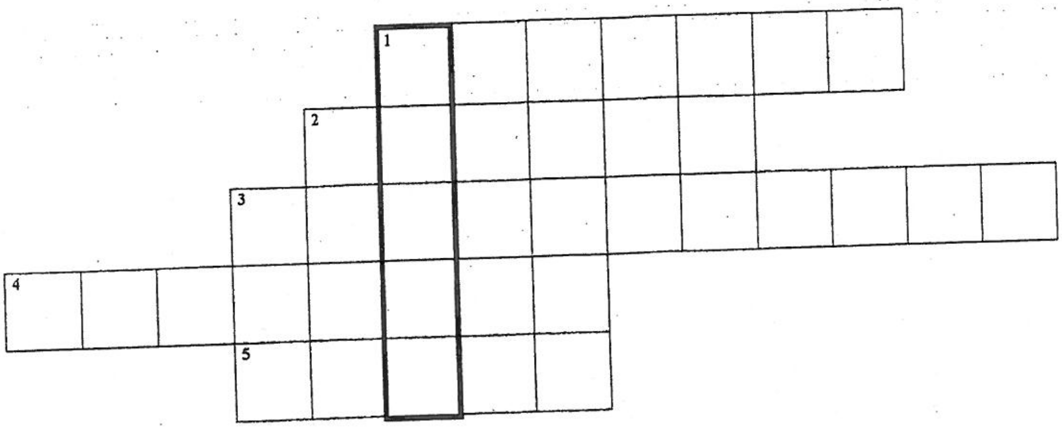

1. Разгорнутае, тэматычна адзінае выказванне літаратурнага героя або аўтара, звернутае да іншых асоб або да сябе.

2. Апісанне прыроды ў літаратурным творы.

3. Пункт найвышэйшага напружання ў развіцці дзеяння, сюжэта мастацкага твора.

4. Асноўнае жыццёвае пытанне, якое пісьменнік ставіць у творы, на якое звяртае ўвагу чытач.

5. Сістэма ўзаемазвязаных падзей, паступовае разгортванне якіх раскрывае характары персанажаў і ўвесь змест эпічнага, ліра-эпічнага або драматычнага твора.

Заданне 9. Узнавіце з прыведзеных ніжэй прыметнікаў і назоўнікаў назвы твораў беларускай літаратуры са школьнай праграмы і запішыце іх аўтараў.

Узор:

Назва твора	**Аўтар**
“Віленскія камунары”	Максім Гарэцкі

Увага! Прыметнікі і назоўнікі пададзены ў пачатковай форме, пры ўзнаўленні можа спатрэбіцца змена граматычнай формы. Звярніце ўвагу, што сярод прыметнікаў ёсць “лішнія”, якія не ўваходзяць у прапанаваныя ў заданні назвы твораў.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Прыметнікі: слуцкі, мінскі, ганарысты, незагойны, салодкі, нямоглы, трывожны, пінскі.

Назоўнікі: Ткачыха, бацька, Парсюк, яблык, рана, шляхта.

Назва твора	**Аўтар**
1)	
2)	
3)	

4)	
5)	
6)	

Заданне 10. Прачытайце верш Аляксея Пысіна “Мяркуй, што робіш для душы сваёй…” і запоўніце табліцу.

Максімальная колькасць балаў – 4.

Мяркуй, што робіш для душы сваёй –
Шпакоўню, вулей, сціплую кармушку:
Падобны ў чымсьці на пчалу і птушку,
Ты б мог прыйсці ў свет птушкаю, пчалой.

Ты б мог прыйсці бярозкаю, што ссек,
Мурашкаю, што сок з пянёчка выпіла.
Ў істоце той, якою быць не выпала,
Сябе адчуй хоць зрэдку, чалавек!

1. Тып рыфмоўкі, выкарыстаны паэтам у першай страфе	
2. Памер, якім напісаны першы радок верша	
3. Рытарычная фігура, што выкарыстана ў вылучаным курсівам радку	
4. Выпішыце радкі, у якіх заключаецца ідэя верша.	